

Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith: Craffu blynyddol ar Cyfoeth Naturiol Cymru, Mawrth 2025

Cyn ein sesiwn graffu flynyddol gyda'r pwyllgor ddydd Mercher, 12 Mawrth 2025, roeddem o'r farn y byddai'n ddefnyddiol roi'r wybodaeth ddiweddaraf yn ysgrifenedig ar sut rydym yn gwneud cynnydd yn erbyn ein tri amcan llesiant, a nifer o faterion amserol.

Amcan Llesiant 1: Mae natur yn gwella

Bydd 2024-25 yn flwyddyn garreg filltir ar gyfer adferiad byd natur yng Nghymru gyda Llywodraeth Cymru yn pennu'r cyfeiriad strategol ar gyfer y degawd nesaf neu fwy drwy ddau ddarn mawr o waith: y Papur Gwyn sy'n diffinio'r dull o ymdrin ag egwyddorion amgylcheddol, llywodraethu a thargedau bioamrywiaeth; a'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy, sy'n nodi sut y bydd rheolwyr tir yn cael eu gwobrwyo am reoli tir mewn modd natur-bositif.

Mae'r ymrwymadau blynyddol yn adlewyrchu ein cyfraniad at y darnau hollbwysig hyn o waith, yn ogystal â chyflenwi'r Rhaglen Rhwydweithiau Natur a'r broses ar gyfer dynodi parc cenedlaethol newydd. Mae'r rhain yn gosod y sylfeini ar gyfer cyrraedd targedau byd-eang 2030 ar gyfer byd natur ar y tir, yn y môr ac mewn dyfroedd croyw. Nid ydym wedi cynnwys yr holl gamau i'w cymryd yng nghynllun busnes eleni na'r gwaith sylfaenol hanfodol yr ydym yn ei wneud i ddiogelu byd natur. Byddwn yn parhau, er enghraifft, i wneud gwaith monitro ac adrodd amgylcheddol, ymateb i geisiadau cynllunio, rhoi trwyddedau, cynnal ymweliadau cydymffurfio, a, lle bo angen, cymryd camau gorfodi.

Amcan Llesiant 2: Mae cymunedau'n gallu gwrthsefyll y newid yn yr Hinsawdd

Mae Llywodraeth Cymru wedi pennu'r cyfeiriad strategol ar gyfer gweithredu ar yr hinsawdd yn Sero Net Cymru, lle mae disgwyl i bob rhan o'r sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector chwarae eu rhan i ysgogi gweithredu. Drwy Diwydiant Sero Net

Cymru a'r clystyrau diwydiant, mae ffocws cynyddol ar ddatgarboneiddio prosesau diwydiannol a datblygu ffynonellau ynni carbon isel amgen. Mae datblygwyr ynni adnewyddadwy ar y tir ac ar y môr yn parhau i archwilio a datblygu cynlluniau newydd, gan gynnwys ar Ystad Coetir Llywodraeth Cymru. Gyda buddsoddiad ychwanegol gan Lywodraeth Cymru, bydd y Rhaglen Genedlaethol ar Fawndiroedd yn cael ei huwchraddio i gyflawni'r uchelgais o adfer 1,800 hectar y flwyddyn erbyn 2030/31.

Mae ein hymrwymiaidau blynyddol ar gyfer 2024-25 yn adlewyrchu ein cyfraniad at y darnau hanfodol hyn o waith yn ogystal â chyflawni camau blaenoriaeth yn ein cynllun sero net, yn enwedig drwy ein gwasanaeth caffael a rheoli contractau. Eleni byddwn yn cyflwyno'r system rhybuddion llifogydd newydd ar gyfer cymunedau ledled Cymru ac yn cwblhau cynllun amddiffyn rhag llifogydd Casnewydd, gan ddiogelu 814 eiddo. Nid ydym wedi cynnwys yr holl gamau i'w cymryd yng nghynllun busnes eleni. Byddwn yn parhau i reoli'r tir yn ein gofal, gan gynhyrchu pren a chreu coetiroedd newydd ar Ystad Coetir Llywodraeth Cymru, adfer mawndiroedd, ac addasu i newid yn yr hinsawdd ar draws ein holl safleoedd. Bydd ein rhaglen Adfywio yn parhau i ganolbwyntio ar leihau ein defnydd o garbon yn y fflyd ac mewn cyfleusterau, a byddwn yn parhau i gyflwyno hyfforddiant llythrennedd carbon ar draws y sefydliad.

Amcan Llesiant 3: Llygredd yn cael ei atal hyd yr eithaf

Yn 2024-25, bydd camau gweithredu o strategaeth Mwy nag Ailgylchu Llywodraeth Cymru yn parhau i gael eu cyflenwi, gan gynnwys gweithredu'r ddeddfwriaeth ailgylchu yn y gweithle newydd. Bydd lleihau llygredd afonydd a moroedd yn ffocws parhaus gydag Adolygiad Prisiau Cyfnodol 24 yn pennu cyflymder a graddfa'r gwelliant gan Dŵr Cymru a Hafren Dyfrdwy o ran gwella eu hasedau i leihau llygredd a chynnal sicrwydd cyflenwad dŵr. Bydd y cyfle i leihau llygredd o amaethyddiaeth yn cael ei siapio'n sylweddol gan y Cynllun Ffermio Cynaliadwy, sy'n nodi sut y bydd rheolwyr tir yn cael eu gwobrwyo am reoli tir mewn ffordd natur-bositif.

Mae ein hymrwymiaidau blynyddol ar gyfer 2024-25 yn adlewyrchu ein cyfraniad at y darnau hanfodol hyn o waith yn ogystal â'n ffocws parhaus ar wella ansawdd dŵr drwy, er enghraifft, adolygu trwyddedau ar gyfer gweithfeydd trin dŵr gwastraff mwy ac archwiliadau fferm wedi'u cynllunio yn unol â'r Rheoliadau Llygredd Amaethyddol. Rydym yn bwriadu adolygu ein dull o reoli digwyddiadau, gan ddefnyddio tystiolaeth, i'n galluogi i integreiddio camau ataliol i'r ymateb i ddigwyddiadau. Ochr yn ochr â'r dulliau rheoleiddio traddodiadol hyn, byddwn yn parhau i gyflawni camau gweithredu wedi'u blaenoriaethu ar raddfa'r dalgylch ac archwilio cyfleoedd i arloesi a chydweithio â phartneriaid, drwy, er

enghraifft, Brosiect Arddangos Afon Teifi. Nid ydym wedi cynnwys yr holl gamau i'w cymryd yng nghynllun busnes eleni. Er enghraifft, byddwn yn parhau i roi trwyddedau, cynnal ymweliadau cydymffurfio, ymateb i ddigwyddiadau, a, lle bo angen, cymryd camau gorfodi.

Alinio perfformiad â'r cynllun corfforaethol

Yn adroddiad craffu diweddaraf y pwyllgor, gwnaethant argymhelliad y dylai CNC rannu'r wybodaeth ddiweddaraf ar y cynnydd a wnaed o ran datblygu dangosyddion strategol terfynol a metrigau perfformiad cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl 31 Hydref 2024. Ysgrifennom atoch ym mis Ionawr i'ch hysbysu bod y gwaith hwn wedi'i ohirio oherwydd ein rhaglen achos dros newid.

Mae ein cynllun corfforaethol hyd at 2030, sef Byd Natur a Phobl yn Ffynnu gyda'n Gilydd, yn amlinellu ein gweledigaeth, ein cenhadaeth a'n hamcanion llesiant. Ers ei gyhoeddi, rydym wedi bod yn canolbwyntio ar alinio ein fframwaith rheoli perfformiad â'r nodau mae'r cynllun corfforaethol yn ceisio eu cyflawni.

Mae Cynllun Busnes Blynyddol eleni (2024/25) yn cyd-fynd â'r cynllun corfforaethol drwy amlinellu'r camau y byddwn yn eu cymryd drwy gydol y flwyddyn i symud rhai camau ymlaen. Mae'r broses adrodd bob chwarter wedi'i symleiddio. Rydym wedi sefydlu grŵp perfformiad ar gyfer ein hamcanion llesiant, gan ddwyn ynghyd arweinwyr amcanion llesiant y tîm gweithredol, a'r tîm arwain, i hwyluso trafodaeth gyfannol ynghylch perfformiad ar draws y tri amcan llesiant yn erbyn yr ymrwymïadau yn y cynllun busnes blynyddol. Nod y grŵp yw helpu i ddatrys problemau a/neu liniaru risgiau, a llywio'r gwaith o bennu blaenoriaethau adnoddau. Mae hyn yn llywio'r adroddiadau i'r bwrdd a swyddogion noddi bob chwarter. Ochr yn ochr â hyn, mae'r bwrdd yn bwrw golwg fanwl ar amcan llesiant bob chwarter i graffu ar gynnydd yn ei erbyn. Mae'r gwaith craffu yn y sesiynau strategol hyn yn canolbwyntio'n bennaf ar yr hyn y mae CNC yn ei gyflawni, a byddwn yn darparu tystiolaeth o hyn yn yr adroddiad blynyddol. Rydym wedi cynnal tair sesiwn graffu yn ystod y 18 mis diwethaf yn canolbwyntio ar bob amcan llesiant, a bydd y sesiynau hyn yn ailddechrau yn 2025/26. Mae datblygu'r dull blaenoriaethu i lywio'r achos dros newid yn gam pwysig ymlaen i'r sefydliad wrth i ni alinio adnoddau (pobl a chyllideb) i gyflawni'r amcanion llesiant.

Mae staff hollbwysig sydd wedi bod yn arwain ein gwaith ar y fframwaith rheoli perfformiad wedi chwarae rhan fawr yn y gwaith o ddatblygu'r dull blaenoriaethu a pharatoi'r achos dros newid. Mae hyn, ochr yn ochr â swyddi gwag yn y tîm, wedi golygu bod ein gwaith ar effeithiau'r cynllun corfforaethol a'r dangosyddion strategol wedi'i ohirio ers yr hydref. Er ein bod wedi ymgysylltu â phartneriaid a chydweithwyr ar draws y sefydliad i ofyn am eu hadborth a'u cyngor, nid ydym wedi cwblhau a chyhoeddi ein hadroddiad eto. Mae angen i

ni lenwi swydd wag, felly ni allwn bennu dyddiad penodol ar gyfer cyhoeddi. Fodd bynnag, rydym yn gobeithio cyhoeddi dyddiad erbyn yr hydref.

Ni wnaed unrhyw waith pellach gyda Llywodraeth Cymru ar gytundebau lefel gwasanaeth yn 2024/25. Wrth i ni baratoi'r cynllun busnes a'r gyllideb ar gyfer 2025/26, rydym yn croesawu'r cyllid ychwanegol sylweddol a ddyrannwyd i CNC yn y gyllideb ddrafft. Mae'r sefydliad wedi cael cynnydd parhaol mewn cyllid refeniw cymorth grant a grantiau ychwanegol newydd ac ychwanegol gan Lywodraeth Cymru ar gyfer rhaglenni gwaith penodol. Mae llawer o'r cyllid newydd, neu gyllid ychwanegol, hwn yn cefnogi camau allweddol yn y cynllun corfforaethol, ac yn gwella'r gweithgareddau busnes fel arfer tanategol mewn rheoleiddio a chynghor cynllunio statudol.

Bydd cynllun busnes 2025/26 yn parhau i ddangos aliniad i gyflawni amcan llesiant y cynllun corfforaethol, yn ogystal â'r cyllid ychwanegol a ddarperir gan Lywodraeth Cymru. Eleni byddwn yn canolbwyntio ar y gweithgareddau busnes fel arfer hynny mewn rheoleiddio a chynghor cynllunio statudol sy'n cyfrannu at bob un o'r tri amcan llesiant. Bydd y cynllun busnes yn cynnwys metrigau CAMPUS wrth i ni barhau i ddatblygu ein fframwaith rheoli perfformiad.

Mae swyddogion nawdd wedi dechrau ymgysylltu â ni ynghylch y cyfle i greu achos dros fuddsoddi yng ngwaith cyflawni CNC er mwyn llywio'r adolygiad nesaf o wariant. Mae'n debyg y bydd hyn yn defnyddio'r gwersi a ddysgom o baratoi'r ymarfer llinell sylfaenol a'r cytundebau lefel gwasanaeth. Ar hyn o bryd, rydym yn awyddus i sicrhau bod y broses a chynhyrchion newydd yn darparu achos integredig dros fuddsoddi, yn hytrach na chanolbwyntio ar feysydd ar wahân fel y gwnaethom yn flaenorol. Bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol i ni edrych ar y broses gyfan, o gasglu tystiolaeth, monitro a dadansoddi, i ddefnyddio'r dystiolaeth hon ar gyfer paratoi cyngor a chanllawiau statudol. Bydd hyn, yn ei dro, yn llywio'r penderfyniadau trwyddedu a gwaith cydymffurfio, gorfodi a rheoli digwyddiadau.

Achos dros newid Cyfoeth Naturiol Cymru

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn y broses o roi newidiadau ar waith i'w strwythur. Bydd y newidiadau hyn yn ein galluogi i ganolbwyntio'n fwy uniongyrchol ar y meysydd hynny lle gallwn gael yr effaith fwyaf ystyrlon ar natur, yr hinsawdd a llygredd.

Dechreuodd CNC flwyddyn ariannol 2024/25 â diffyg o £9 miliwn. Dros y flwyddyn ddiwethaf, rydym wedi torri ein cyllidebau nad ydynt yn ymwneud â thalu staff yn sylweddol, ac wedi rhoi rheolaethau ar waith ar ein cyllidebau staff. Mae hyn yn cynnwys peidio â chyflogi staff newydd, a dod â llawer o'n swyddi cyfnod penodol i ben er mwyn

inni fynd i'r afael â'r pwysau ariannol yn ystod y flwyddyn. Dangosodd rhagolygon ariannol y byddai'r pwysau ar ein cyllideb staff yn cynyddu i £13 miliwn yn 2025/26 os na fyddai unrhyw gamau gweithredu'n cael eu cymryd, ac yn cynyddu £4 miliwn ychwanegol i £17 miliwn yn 2026/27. Felly, roedd angen inni adolygu ein strwythur a nifer y staff parhaol i gyflawni'r arbedion a ragwelwyd o £13 miliwn.

Yn gynnar yn 2024, cynhaliodd y tîm arwain broses flaenoriaethu fanwl i nodi meysydd lle gallai'r sefydliad arbed arian. Cyflwynwyd y newidiadau arfaethedig hyn i'r undebau llafur ym mis Gorffennaf 2024. Ar ôl cyfnod o ymgynghori â'r undebau llafur, gweithredwyd ar yr adborth, gyda diwygiadau i'r cynigion mewn rhai gwasanaethau ac adrannau.

Cafodd yr achos dros newid terfynol ei gymeradwyo a'i gytuno gan fwrdd CNC ar 5 Tachwedd 2024. I grynhoi, rydym yn dileu 235 o swyddi yn ein strwythur (i lawr o 276 o swyddi yn dilyn yr ymgynghoriad). Yn ogystal â hyn, mae gennym dros 200 o swyddi gwag, a byddwn yn defnyddio'r swyddi gwag hyn i gynnig cyflogaeth amgen i unigolion yr effeithir arnynt pan fo hynny'n briodol.

Roedd yr achos dros newid hefyd wedi ein hymrwymo i ymgymryd â dau adolygiad ychwanegol:

- Adolygiad o'n gwasanaeth rheoli'r perygl o lifogydd i ddod o hyd i £1.1 miliwn ychwanegol o arbedion, i'w gwireddu erbyn 1 Ebrill 2026
- Adolygiad o'r gwasanaethau galluogi, i nodi arbedion o ran effeithlonrwydd a chyfleoedd i wella'r modd y darperir gwasanaethau

Canolfannau ymwelwyr

Mae'r 'Achos dros Newid' yn cynnwys cynlluniau a fydd yn golygu na fydd Cyfoeth Naturiol Cymru bellach yn cynnal ei weithrediadau arlwyio a manwerthu yng Nghoed y Brenin, Nant yr Arian ac Ynyslas;

Bydd yr holl lwybrau, meysydd parcio, mannau chwarae a thoiledau yn parhau i fod ar agor yn y safleoedd. Hefyd, cynhaliom gyfarfodydd cyhoeddus i roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r cymunedau ym mis Tachwedd, ac mae gennym [dudalen we Citizen Space benodol](#) lle gallwn gyhoeddi'r wybodaeth ddiweddaraf, gan gynnwys adran cwestiynau cyffredin.

Mae Gwarchodfa Natur Genedlaethol Ynyslas yn parhau i gael ei gwasanaethu gan y swyddog ymroddedig yno (a'r tîm ehangach).

Rydym yn deall pa mor bwysig yw ein safleoedd i gymunedau lleol ac ymwelwyr, a gwyddom fod y penderfyniad i roi'r gorau i ddarparu gwasanaethau arlwygo a manwerthu yn siomedig i lawer o bobl. Gwnaeth ein bwrdd y penderfyniad hwn mewn ymateb i'r sefyllfa gyllido hynod o dynn yr ydym ni, a chyrff cyhoeddus eraill, yn ei hwynebu.

Mwy o arian yn cael ei ddyrannu i CNC yng nghyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru

Rydym yn croesawu'r dyraniad cyllid cynyddol gan y Dirprwy Brif Weinidog ac Ysgrifennydd y Cabinet dros Newid Hinsawdd a Materion Gwledig, ac rydym yn gwbl ymrwymedig i sicrhau bod y cyllid hwn yn cael yr effaith fwyaf posibl, a bod yr effaith hon yn cael ei theimlo gan gymunedau a rhanddeiliaid yng Nghymru. Rydym yn awyddus i symud ymlaen yn gyflym â'r gwaith trawsnewid sydd ei angen, yn ein barn ni, os ydym am lwyddo i gyflawni ein cynllun corfforaethol uchelgeisiol.

Mae penaethiaid busnes a phenaethiaid gwasanaethau wedi cael y dasg o weithio gyda'i gilydd ac amlinellu sut y byddent yn defnyddio'r cyllid ychwanegol yn unol â'r canllawiau a ddarparwyd yn eich llythyr, gan ganolbwyntio ar fuddsoddi mewn ansawdd dŵr a chamau gweithredu i gefnogi bioamrywiaeth ac adfer byd natur. Disgwylir y bydd y cyllid yn cefnogi'r canlyniad:

- darpariaeth integredig, gyda'r cyllid wedi'i dargedu at y meysydd hynny a fydd yn cael yr effaith fwyaf wrth gyflawni'r camau i'w cymryd yn y cynllun corfforaethol
- gwneud pethau'n wahanol a phrofi ffyrdd newydd o weithio ar draws timau a chyda phartneriaid
- cynyddu ein hyblygrwydd i addasu i amgylchiadau sy'n newid drwy ystyried opsiynau darparu megis caffael allanol, grantiau, partneriaethau, lleoliadau, prentisiaethau a staff dros dro, yn hytrach na defnyddio staff parhaol

Bydd ein tîm gweithredol a phwyllgor cyllid y bwrdd yn craffu ar y cynigion cyn iddynt gael eu cymeradwyo'n ffurfiol gan y bwrdd yng nghyfarfod mis Mawrth fel rhan o'r gyllideb a chynllun busnes ar gyfer 2025/26. Byddwn hefyd yn trafod ein cynlluniau â'ch swyddogion maes o law yn y cyfarfod nawdd.

IR35

Mae ymchwiliad CThEM i driniaeth dreth hanesyddol CNC o weithwyr nad ydynt ar y gyflogres o dan reoliadau IR35 yn mynd rhagddo.

Yn ddiweddar, cafodd CNC gyngor proffesiynol gan Deloitte, sydd wedi darparu adroddiad yn adolygu ymgysylltiad CNC â'r contractwyr hyn yn y gorffennol. Mae disgwyl i'r adroddiad gael ei ystyried gan fwrdd CNC y mis hwn. Yn amodol ar gymeradwyaeth y bwrdd, bydd Deloitte yn ysgrifennu at CThEF erbyn diwedd mis Chwefror yn amlinellu ein sefyllfa a maint y rhwymedigaeth a dderbyniwyd. Byddai CThEM wedyn yn gallu adolygu amgylchiadau trethiant cwmnïau gwasanaeth unigol a phersonol y contractwyr dan sylw i gyfrifo'r rhwymedigaeth derfynol sy'n ddyledus gan CNC, gan gynnwys unrhyw log a chosbau.

Mae CNC eisoes wedi gwneud taliad ar gyfrif o £19 miliwn gan ddefnyddio arian a roddwyd ymlaen llaw gan Lywodraeth Cymru ym mis Mawrth 2024. Ni ellir cadarnhau'r rhwymedigaeth derfynol eto nes bod cyfrifiadau CThEM wedi'u cwblhau, ond mae Deloitte ac CNC wedi darparu amcangyfrifon wedi'u diweddarau o'r rhwymedigaeth ddisgwyliedig i'r bwrdd.

Mae CNC wedi cytuno, gyda Llywodraeth Cymru, ar randaliad ad-dalu ar gyfer yr arian a roddwyd ymlaen llaw ar gyfer 2024/25. Mae hefyd wedi cyflwyno cynnig ar gyfer ad-dalu gweddill y balans yn y dyfodol, a fydd yn amodol ar ffigur y setliad terfynol gyda CThEM.

Mae cydweithwyr CNC, CThEM a Llywodraeth Cymru yn parhau i gyfarfod yn wythnosol i fonitro cynnydd a chytuno ar gerrig milltir tuag at ddatrys y mater.

Mae CNC wedi sefydlu gweithgor bwrdd IR35 i ddarparu trosolwg a chyfeiriad strategol i Deloitte a thîm CNC.

Mae cynnydd da yn cael ei wneud tuag at benderfyniad, ac mae pob parti'n disgwyl i'r ymchwiliad ddod i ben mewn pryd er mwyn adrodd amdano yn adroddiad blynyddol a chyfrifon Cyfoeth Naturiol Cymru ar gyfer 2024/25.

Cynllunio a seilwaith

Mae CNC yn ymgynghorai statudol yn y prosesau cais cynllunio a llunio cynlluniau datblygu. Wrth ymgynghori, rydym yn cynghori ar sut y dylai polisïau cynllunio a chynigion datblygu warchod a gwella'r amgylchedd, a chaniatáu i'n hadnoddau naturiol gael eu rheoli mewn ffordd gynaliadwy. Mae ein rhestr o destunau ymgynghori yn amlinellu pryd rydym am gael ein hymgynghori â ni mewn perthynas â chais cynllunio.

Mae ein cyngor yn cael ei lywio gan yr wybodaeth a gyflwynwyd gan yr ymgeisydd, ein harbenigedd, a dyheadau a pholisïau Llywodraeth Cymru ar gyfer yr amgylchedd fel yr amlinellir mewn polisi cynllunio cenedlaethol a deddfwriaeth berthnasol. Rôl yr awdurdod cynllunio yw penderfynu ar geisiadau cynllunio ac, wrth wneud hynny, byddant yn ystyried

ein cyngor ochr yn ochr â gwybodaeth a gyflwynwyd iddynt gan yr ymgeisydd, y cyhoedd, cyngorwyr eraill (e.e. eu hecolegwyr lleol eu hunain) a phartïon eraill, fel y bo'n briodol.

Yn ystod y cyfnod adrodd rhwng 1 Ebrill 2023 a 31 Mawrth 2024, cawsom 7,964 o ymgynghoriadau ar geisiadau cynllunio. Ymatebwyd i 7,982 o ymgynghoriadau, gyda 7,910 (99%) o'r rheini wedi'u cyflwyno o fewn terfyn amser statudol neu derfyn amser y cytunwyd arno fel arall. Mae pwysau cynyddol ar ein Gwasanaeth Cyngori ar Gynlluniau Datblygu, ac mae'r angen i negodi estyniadau i gwrdd â therfynau amser, a nifer yr ymgynghoriadau sy'n ymwneud â datblygiadau o arwyddocâd cenedlaethol, yn parhau i gynyddu. Mae'r cynlluniau hyn fel arfer yn golygu ymrwymiad sylweddol o ran adnoddau ar draws nifer o arbenigeddau o fewn CNC.

Mewn ymateb i'r nifer cynyddol o ymgynghoriadau sy'n ymwneud â seilwaith mawr sy'n gofyn am fuddsoddiad mawr o ran amser ac ymdrech gan staff CNC, ynghyd â phwysau eraill yn y sector cyhoeddus yng Nghymru, rydym wedi creu strategaeth gwasanaeth cynllunio i sicrhau bod gwasanaeth cynllunio CNC yn wydn. Mae hyn yn cynnwys manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd i gynyddu'r ddarpariaeth o gyngor sefydlog i rymuso'r bobl hynny sy'n gwneud penderfyniadau i wneud penderfyniadau sy'n seiliedig ar yr amgylchedd heb ymgynghori ag CNC am gyngor pwrpasol. Bydd hyn yn newid ein model ar gyfer darparu gwasanaethau i awdurdodau cynllunio, a byddwn yn ymgysylltu â nhw wrth inni roi ein strategaeth ar waith.

Ansawdd dŵr

Mae materion yn ymwneud ag ansawdd dŵr yn parhau i fod yn destun craffu cyhoeddus a gwleidyddol dwys. O ganlyniad, rydym wedi gorfod ailflaenoriaethau, ac addasu, y blaenoriaethau yn ein cynllun gwaith yn sylweddol, gan arwain at lai o wasanaeth mewn rhai meysydd eraill o'n gwaith ansawdd dŵr. Er enghraifft, rydym wedi sefydlu rhaglen i fynd i'r afael â'r broblem o ffosffadau mewn afonydd Ardaloedd Cadwraeth Arbennig, ac rydym yn aelodau o'r byrddau rheoli maethynnau sy'n gweithio ar gynlluniau rheoli maethynnau a datrysiadau posibl.

Nid yw perfformiad amgylcheddol y cwmnïau dŵr yn ddigon da, ac mae'n parhau i ddirywio, gyda Dŵr Cymru yn parhau i fod â sgôr o 2* (yn seiliedig ar ei berfformiad yn 2023 yn erbyn y metrigau yn yr Asesiad Perfformiad Amgylcheddol). Rydym yn parhau i graffu ar berfformiad y cwmnïau dŵr, a byddwn yn adrodd ar eu perfformiad yn ystod 2024 ym mis Gorffennaf 2025.

Rydym wedi adolygu a chryfhau ein sefyllfa reoleiddio mewn perthynas â gorlifoedd storm. Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn cadeirio'r tasglu gwell ansawdd dŵr, sef cydweithrediad

rhwng cwmnïau dŵr, Ofwat, Llywodraeth Cymru ac CNC. Gyda'n gilydd, rydym wedi datblygu a gweithredu map trywydd a chynllun gweithredu ar gyfer gorlifoedd storm i wella perfformiad o ran gorlifoedd storm yng Nghymru.

Ynghyd ag aelodau'r tasglu gwell ansawdd dŵr, rydym wedi bwrw ymlaen â'r mwyafrif o'r camau gweithredu sy'n rhan o'r map trywydd ar gyfer gorlifoedd storm, gan gynnwys cryfhau ein rheoleiddio amgylcheddol – mae'r map hwn ar gael i randdeiliaid drwy wefan Llywodraeth Cymru. Byddwn yn parhau â'n gwaith i atal dirywiad dyfroedd, gan ddiogelu ein dyfroedd dynodedig mwyaf gwerthfawr. Mae'r rhain yn cynnwys ein hafonydd a ddynodwyd yn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig, a dyfroedd ymdrochi. Byddwn hefyd yn parhau i fynd i'r afael â pherfformiad cwmnïau dŵr.

Rydym yn parhau i ddarparu cynlluniau cyfalaf argyfwng natur a hinsawdd a ariennir gan Lywodraeth Cymru, ac yn dylanwadu ar gamau gweithredu ar raddfa fawr drwy'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy.

Mae materion pellach yn ymwneud ag ansawdd dŵr yn dod i'r amlwg, o ganlyniad i system garthffosiaeth hen, arferion amaethyddol gwael, newid yn yr hinsawdd, a mathau newydd o lygredd, megis microblastigion neu gynhyrchion fferyllol.

Bydd CNC yn parhau i weithio gyda'r cwmnïau dŵr dan sylw, Asiantaeth yr Amgylchedd a Llywodraeth Cymru i sicrhau bod adnoddau dŵr yn cael eu rheoli a'u defnyddio mewn ffordd gynaliadwy. Byddwn yn sicrhau na fyddai cynigion cynllun adnoddau strategol yn niweidio'r cyflenwad dŵr cyhoeddus, defnyddwyr dŵr eraill, nag amgylchedd Cymru.

Gorfodi

Mae gwaith rheoleiddio cryf yn sail i'n pwrpas, sef gwarchod, cynnal a gwella adnoddau naturiol Cymru fel y gall pobl fyw bywydau gwell ac iachach a bod ein bywyd gwyllt yn gallu ffynnu. Rydym yn rheoleiddio amrywiaeth o weithgareddau ac yn cymhwyso cyfres o ymatebion gorfodi ar gyfer gweithgareddau nad ydynt yn cydymffurfio neu sy'n anghyfreithlon er mwyn diogelu ein hamgylchedd, atal llygredd, a mynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur.

Rydym yn mabwysiadu dull gorfodi sy'n seiliedig ar risg, gan gymryd camau gweithredu pan fydd tystiolaeth o drosedd amgylcheddol ac os yw'n fater o ddiddordeb cyhoeddus.

Dros y pum mlynedd diwethaf, mae CNC wedi cwblhau dros 4,600 o achosion gorfodi newydd, yn cynnwys 4,500 o droseddwyd a thros 7,000 o gyhuddiadau gorfodi unigol. Mae nifer y cyhuddiadau yn uwch na'r achosion gan fod troseddwyd yn aml yn wynebu sawl cyhuddiad.

Yn 2024, arweiniodd ein gweithgarwch gorfodi at 1,273 o achosion gorfodi a 2,321 o gyhuddiadau unigol. O'u cymharu â 2023, mae'r rhain yn cynrychioli cynnydd o 30% a 42% yn y drefn honno. Mae sawl ffactor i hyn, ond y ffactor fwyaf nodedig yw'r cynnydd mewn gorfodi yn erbyn materion sy'n ymwneud ag amaethyddiaeth a dŵr. Mae hyn yn cyd-fynd â'n hamcanion llesiant ynghylch mynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur, a lleihau llygredd.

Dylid nodi y gall ein gweithgarwch gorfodi, mewn rhai achosion, rychwantu sawl cyfnod adrodd. Mae hyn fel arfer o ganlyniad i natur ein gwaith ymchwilio a gorfodi, o ystyried yr amser y gall ei gymryd i ymchwilio i ddigwyddiad, nodi troseddwy'r posibl, cael barn gyfreithiol, a diweddarau ein systemau ar gynnydd a chanlyniadau gorfodi. Mae'r oedi hwn yn dod yn fwy amlwg pan fydd swyddogion yn cael eu tynnu i mewn i ymchwiliadau cymhleth, yn enwedig y rhai sydd â chysylltiadau ag asiantaethau gorfodi eraill, megis yr heddlu, Awdurdod Cyllid Cymru ac awdurdodau lleol. Dylid bod yn ofalus felly wrth fesur ein perfformiad gorfodi ar sail nifer y canlyniadau ac erlyniadau yn unig.

Mae ein dull gorfodi yn pwysleisio pwysigrwydd cydweithrediad a gweithio mewn partneriaeth gyda rheoleiddwyr, cymunedau lleol a busnesau i atal troseddau amgylcheddol rhag digwydd yn y lle cyntaf, neu i sicrhau ymateb amgylcheddol amddiffynnol i unrhyw drosedd a gaiff ei chyflawni. Mae hyn yn cynnwys codi ymwybyddiaeth o faterion amgylcheddol a hyrwyddo arferion amgylcheddol da, yn ogystal â chydweithio â busnesau i'w helpu i gydymffurfio â chyfreithiau a rheoliadau amgylcheddol. Mae'n werth nodi bod ein llwyddiant yn y maes hwn yn llai amlwg ac yn anoddach ei fesur. Fodd bynnag, mae'n debygol y bydd yn arwain at lefelau is o orfodi ffurfiol, megis erlyniad.

Gwyddom y gall rhai troseddau fod yn droseddau mân neu'n anfwriadol. Yn yr achosion hyn, efallai y byddwn yn gweld mwy o fudd mewn ceisio addysgu neu ddefnyddio llai o ddulliau ffurfiol. Yn 2024, gwelodd CNC gynnydd penodol yn y cyngor a chyfarwyddyd a gyhoeddwyd fel canlyniad gorfodi, a gododd o 457 yn 2023 i 1,069 yn 2024. Gellir priodoli hyn yn bennaf i'r modd y mae CNC wedi darparu rhaglen arolygu a gorfodi ar gyfer ffermydd ledled Cymru o dan Reoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd Amaethyddol) (Cymru) 2021 (cychwynnodd y rhaglen ar ddiwedd 2023).

Fodd bynnag, mae rhai troseddau'n ddifrifol neu'n cael eu cyflawni gan droseddwy'r nad ydynt yn poeni am gydymffurfio â rhwymedigaethau cyfreithiol. Mae CNC yn ymrwymedig i ddefnyddio erlyniad ar gyfer y troseddau mwyaf difrifol ar draws yr ystod o droseddau yr ydym yn eu rheoleiddio. Byddwn yn mynd â chwmnïau neu unigolion i'r llys os yw arfau gorfodi eraill wedi bod yn aneffeithiol neu os yw'r drosedd yn arbennig o ddifrifol ac yn fater o ddiddordeb cyhoeddus. Yn 2024, cofnododd CNC 77 o achosion erlyn, o gymharu ag 85 yn 2023. Gall y ffigur hwn newid wrth i'r cofnodion gael eu diweddarau dros y misoedd

nesaf, gyda bron i 600 o achosion a godwyd yn 2024 yn parhau i fod yn destun ymchwiliad.

Mae ein data ar gyfer 2024 hefyd yn dangos bod cyfanswm y dirwyon a godwyd gan y llysoedd yn 2024 wedi gostwng i £150,000, o dros £650,000 yn 2023, ac mae'r costau cyfreithiol a chostau eraill a ddyfarnwyd i CNC hefyd yn gostwng. Gellid priodoli hyn i natur yr achosion sy'n mynd gerbron y llys a lefel y gosb sydd ar gael ar gyfer cyhuddiadau unigol. Yn ogystal â hyn, roedd cyfanswm y dirwyon a ddyfarnwyd yn 2023 wedi cynyddu yn sylweddol o ganlyniad i ddirwy o un achos o erlyniad, pan ddyfarnodd y llys ddirwy o £480,000.

Mae CNC yn deall y cwestiynau parhaus mewn perthynas â chynyddu erlyniadau, ond yr hyn sydd yn allweddol i'w gofio yw nad yw erlyn ar ei ben ei hun yn arwain at gydymffurfedd neu'n unioni'r achos sylfaenol. Gall yr offer rheoleiddio a gorfodi eraill a grybwyllwyd uchod arwain at ganlyniad gwell.